CROATICA CHRISTIANA PERIODICA

ČASOPIS INSTITUTA ZA CRKVENU POVIJEST
KATOLIČKOG BOGOSLOVNOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

God. XXIV Zagreb 2000. Broj 45

rasprave i prilozi

UDK: 929.262.12 N. Kažotić (1362.–1371.)
Izvorni znanstveni rad

PRILOG ŽIVOTOPISU TROGIRSKOG BISKUPA NIKOLE KAŽOTIĆA (1362.–1371.)

Zoran LADIĆ, Zagreb

Na temelju oporuke trogirskog biskupa Nikole Kažotića, koja se čuva u Arhivu HAZU u Zagrebu, autor iznosi nove podatke iz njegova životopisa. Osobito se osvrće na problem točnog datiranja smrti Nikole Kažotića usporedbom podataka iz oporuke s podacima koje donose P. Andreis, I. Lučić te s ispravama iz vremena njegova biskupovanja.

Oporuka Nikole Kažotića osobito je vrijedan izvor za proučavanje svakodnevnog života i pobožnosti u srednjem vijeku. Stoga se u drugom dijelu razmatraju raznovrsni biskupovi legati crkvenim institucijama, članovima obitelji te legati pro anima *i* ad pias causas. *Analiza oporuke biskupa Nikole Kažotića i njena usporedba s oporukama razmatranim u radovima nekih talijanskih, francuskih i njemačkih povjesničara, pokazuju da su pripadnici viših društvenih slojeva istočnojadranskih komuna imali isti standard svakodnevnog života i sličan mentalitet s obzirom na pobožnost kao i njihovi suvremenici u Zapadnoj Europi i na Mediteranu.*

Arhivski fondovi pojedinih hrvatskih srednjovjekovnih komuna obiluju oporukama stanovnika iz različitih društvenih slojeva. Podjednako su zastupljene oporuke gradskog patricijata, građanstva, distriktualaca i stranaca. Podaci koje sadrže oporuke umnogome razjašnjavaju pojedine aspekte srednjovjekovnog života kao što su pobožnost (npr. hodočašća, mise, pogrebne ceremonije) i svakodnevni život (odjeća, namještaj). Osobito je vrijedno usporedno razmatranje oporuka i inventara, koji također sadrže živopisne podatke o srednjovjekovnom svakodnevlju.[1] Njihova vrijednost u proučavanju ovih problema osobi-

[1] Npr.: J. STIPIŠIĆ, *Inventar zadarskog trgovca Mihovila iz Arhiva sv. Marije i njegovo značenje za kulturnu povijest Zadra*, u: Zadarska revija, 2–3, Zadar 1967., str. 184–192; isti, *Inventar dobara zadarskog patricija Grizogona de Civalellis iz 1384. godine*, u: Zbornik Historijskog zavoda JAZU, vol. 8., Zagreb, 1977., str. 375–410. Autor je u oba članka ukazao na izuzetnu vrijednost inventara u proučavanju svakodnevne kulture življenja u srednjovjekovnim dalmatinskim komunama te na postojanje snažnih kulturnih i civilizacijskih veza viših društvenih slojeva dalmatinskih komuna i gradskih sredina Zapadne Europe u srednjem vijeku.

tvrtke od kraja XIII. stoljeća, kada se oporuke počinju bilježiti u većem broju, pokatkad u izdvojenim bilježničkim knjigama (tzv. *testamenta*), i time omogućavaju kontinuirano razmatranje pojedinih vidova svakodnevnog života i pobožnosti u gradskim sredinama.[2]

U Arhivu HAZU u Zagrebu čuva se vrijedan fond pod nazivom *Testamenta Traguriensia*. U fondu je sadržano dvadesetak oporuka trogirskih stanovnika iz svih društvenih slojeva iz razdoblja 70-ih godina XIV. stoljeća. Iako su pojedini medievisti koristili određene podatke iz ovih oporuka, one nisu do sada cjelovito razmatrane u hrvatskoj historiografiji.

Sačuvane oporuke pisane su za trogirske patricije, građane i stanovnike distrikta obaju spolova. Za ovaj prilog odabrao sam oporuku trogirskog biskupa Nikole Kažotića iz 1370. godine, koja se također nalazi u spomenutom fondu, a od ostalih oporuka izdvaja se svojom veličinom i bogatstvom sadržaja.[3] Uz čimbenik opsega same oporuke i brojnosti legata koje ona sadrži, na analizu i iznošenje cjelovitog prijepisa oporuke Nikole Kažotića ponukala me činjenica da je on obnašao dužnost trogirskog biskupa.

Oporuke pojedinih crkvenih velikodostojnika u posljednje vrijeme u nekoliko je radova razmatrala L. Čoralić, upozorivši na njihovu vrijednost kako za proučavanje crkvene i kulturne prošlosti tako i za dopunjavanje životopisâ pojedinih hrvatskih biskupa nepoznatim podacima.[4]

U prilogu ću najprije izložiti kratku povijest obitelji Kažotić prema sačuvanim vrelima, te životopis ovoga trogirskog biskupa prema podacima u dosadašnjoj literaturi,[5] a zatim ću kratko analizirati njegove oporučne legate u kojima su izneseni vrlo zanimljivi podaci o odjeći, pobožnosti, odnosu prema rođacima, slugama i sl. Naime, razmatranje ovih vrsta legata od velike je važnosti za upoznavanje srednjovjekovnoga svakodnevnog života i pobožnosti. Na kraju će biti izložen cjeloviti tekst oporuke trogirskog biskupa Nikole prema prijepisu koji se čuva u Arhivu HAZU.

I. Obitelj Kažotić u nekim srednjovjekovnim vrelima

Nikola Kažotić bio je član stare i ugledne trogirske patricijske obitelji. Raznoliki su oblici obiteljskog prezimena u srednjovjekovnim trogirskim dokumentima: *Kasocti*, *Casocti*,

---

[2] Do kraja XIII. stoljeća oporuke se vrlo rijetko pojavljuju i uglavnom su pisane za pripadnike upravnih i političkih vlasti. Tako su najranije poznate oporuke zadarskog priora Andrije, datirana u 918. godinu, i Agape, kćeri zadarskog tribuna Dabra, iz 999. godine. T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. I., listine godina 743.–1100., Zagreb, 1967., str. 25–28 i str. 48–49. Brojne oporuke sačuvane su u bilježničkim spisima pojedinih dalmatinskih komuna od kraja XIII. stoljeća. Vidi npr. M. ZJAČIĆ, *Spisi zadarskih bilježnika Henrika i Creste Tarallo 1279.–1308.*, Zadar, 1959.; M. BARADA, *Trogirski spomenici*, dio I., sv. II., Zagreb, 1950.; V. MAYER, *Kotorski spomenici*, sv. I., Zagreb, 1951., itd.

[3] Oporuka se čuva u Arhivu HAZU pod signaturom II C 41, N. 467, *Testamenta Traguriensia*, 20' –23'.

[4] L. ČORALIĆ, *Prilog poznavanju života hvarskog biskupa Petra Cedulina*, u: Croatica christiana periodica, god. XV, 27, Zagreb, 1991., str. 129–135; L. ČORALIĆ, *Oporuka skradinskog biskupa Grgura Civalellija iz 1713. godine*, isto, str. 136–143; L. ČORALIĆ, *Prilog poznavanju života zadarskog nadbiskupa Michiela Trialija (1771–1774)*, isto, god. XV., 28, Zagreb, 1991., str. 155–159.

[5] Potrebno je napomenuti da cjelovit životopis o Nikoli Kažotiću nije napisan, već su podaci vezani uz njegov život razasuti po pojedinim studijama i člancima. Tako npr. Nikola nije spomenut u *Enciklopediji hrvatske povijesti i kulture* tiskane u Zagrebu 1980. godine, kao ni *u Hrvatskom općem leksikonu* iz 1996. godine.

Caxotti itd. Pojedini članovi ove obitelji, uz ostale utjecajne obitelji kao što su Lučić, Cindo, Ćipiko, Ponte, Andreis, Koriolanović, Blažić, Vitur i druge, obnašali su niz upravnih, političkih i crkvenih dužnosti u srednjovjekovnoj trogirskoj komuni. Jedan član obitelji Kažotić, dominikanac Augustin, osobito se isticao učenošću, te je postigao zavidnu crkvenu karijeru obnašavši u razdoblju od 1303. do 1322. godine dužnost zagrebačkog biskupa.[6] U mnogobrojnim srednjovjekovnim trogirskim ispravama često se spominju pojedini članovi obitelji Kažotić.

Učestalo spominjanje pojedinih članova obitelji započinje u XIII. stoljeću. Već 1227. godine, u jednoj ispravi o prodaji zemlje spominje se Kažot (*Casottus*) kao trogirski sudac – *iudex*[7] – koji ovu službu vrši duže vrijeme. U ispravi iz 1242. godine spominje se i kao rektor trogirske općine.[8] Nadalje se u jednoj ispravi iz 1281. godine kao svjedok spominje *Casiotus*,[9] a u ispravi iz 1285. godine on se spominje kao *primicerius ecclesie sancti Laurentij*,[10] što znači da je bio kanonik u kaptolu po časti najviši do biskupa.[11] U nekoliko isprava iz istog razdoblja spominje se i drugi član ove obitelji, Nikola, kao *aduocatus* i examinator.[12]

I tijekom XIV. stoljeća obitelj Kažotić zadržava određeni utjecaj na politička i crkvena zbivanja u trogirskoj komuni, na što opet ukazuju brojni izvorni podaci. U jednoj ispravi iz 1302.–1303. godine spominje se Nikola Kažotić kao trogirski konzul. Posljednji put kao konzul spominje se 1310. godine, a zatim se u ispravi iz 1320. godine spominje kao kanonik *maioris ecclesiae Traguriensis*.[13] Godine 1358., prema zaključcima tzv. Zadarskog mira, Dalmacija, pa tako i Trogir, dolazi pod vlast ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika I. Anžuvinskog. Obitelj Kažotić je, čini se, podržavala promjenu vlasti nad Dalmacijom, na što ukazuje činjenica da je Nikola Kažotić 1357. godine predvodio trogirsko poslanstvo Ludoviku, a kasnije je i Augustin Kažotić predvodio jedno trogirsko poslanstvo kralju. Kada je 1360. godine u Zadar stigla kraljica majka Elizabeta, Trogirani šalju izaslanstvo u kojem je i Donat Kažotić. Da su Kažotići bili zadovoljni promjenom vlasti nad

---

[6] Augustin Kažotić (1260.–1323.) jedini je član ove trogirske obitelji koji se spominje u *Hrvatskom općem leksikonu* (*Hrvatski opći leksikon*, A/Ž, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb, 1996., str. 454–455). O životu Augustina Kažotića postoji brojna literatura. Spominjemo jednu od najstarijih studija I. TKALČIĆA pod nazivom *Historijski podatci za vjekopis i djelovanje bl. Augustina Kazotija, biskupa zagrebačkog*, tiskane u »Vjestniku kr. slav. dalm. zem. arkiva«, vol. I., Zagreb, 1899.

[7] T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. III., listine godina 1201.–1235., Zagreb, 1905., str. 269.

[8] T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. IV., listine godina 1236.–1255., JAZU, Zagreb, 1906., str. 143.

[9] M. BARADA, *Trogirski spomenici*, dio II., *Zapisci sudbenog dvora općine trogirske*, sv. I., od 8. VIII. 1266. do 6. XII. 1299., JAZU, Zagreb, 1951., str. 165.

[10] *Isto*, str. 243.

[11] *Canonicus ecclesiae in capitulo episcopo dignitate proximus* (Lexicon latinitatis Mediii Aevi Iugoslaviae, vol. II., ur. M. KOSTRENČIĆ, Zagreb, 1978., str. 912). I. Ostojić definira primicerija kao nadstojnika kora koji je vodio psalmodiju i pjevanje u koru. I. OSTOJIĆ, *Metropolitanski kaptol u Splitu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1975., str. 217.

[12] M. BARADA, *Trogirski spomenici*, dio II., sv. I., str. 5, 7–11, 13.

[13] T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. VIII., listine godina 1301.–1320., str. 42, 266, 560.

Trogirom pokazuje i činjenica da su potom obnašali visoke upravne dužnosti u gradu. Tako je Augustin Kažotić postao članom tijela 12 senatora, koje je postalo »stalno političko tijelo izvan i iznad vijeća (Velikog, nap. a.)«,[14] Budući da su patricijske obitelji Kažotići, Blažići i Cege bile »najvjerniji anžuvinski pristaše«,[15] možda je i izbor Nikole Kažotića 1362. godine za trogirskog biskupa logična posljedica težnje kraljeve i njegovih pristaša da na čelo trogirske Crkve postave kruni odanog čovjeka. Na to upućuju, kao što će se kasnije vidjeti, i neki legati koji povezuju osobu trogirskog biskupa i kralja Ludovika I. Anžuvinca.

II. Biskup Nikola Kažotić

Nikola Kažotić naslijedio je na biskupskoj časti Bartolomeja iz Vallismontane, koji je trogirski biskup bio od 1340. do kraja 1361. godine, kada je umro.[16] Nemirna vremena ugarsko-mletačkih ratova bila su kratko vrijeme prije njegova ustoličenja okončana zaključivanjem mira u Zadru 1358. godine, koji je cijelu Dalmaciju uveo u razdoblje mira i gospodarskog prosperiteta.[17] Možda je i to razlog što se o biskupovanju Nikole Kažotića malo pisalo. Naime, u vrijeme njegova biskupovanja ne zbivaju se u Trogiru značajni politički događaji kojih bi on bio sudionikom. Nemirna su vremena prošla. Ivan Lučić u djelu »Povijesna svjedočanstva o Trogiru I« izvještava da je, »pošto je bila ispražnjena biskupska stolica, početkom 1362. godine bi izabran za biskupa Nikola« i, navodi dalje Lučić, »prva vijest o njegovom biskupovanju potječe od 19. prosinca iste godine«.[18] Drugi trogirski kroničar i povjesničar Pavao Andreis donosi istovjetan podatak o Bartolomejevoj smrti i Nikolinu zaređenju za biskupa riječima: »U ovo je vrijeme umro biskup Bartolomej kojega je na biskupskoj stolici naslijedio Nikola Kažotić na početku godine 1362.«[19] Jasno je zašto se P. Andreis u potpunosti slaže s podacima koje iznosi Lučić u »Povijesnim svjedočanstvima«. Naime, Andreis je, kako napominje V. Rismondo, »u prve tri knjige svoje 'Povijesti Trogira' sažeo zapravo Lučićeva 'Povijesna svjedočanstva o Trogiru' koja

---

[14] N. KLAIĆ, *Trogir u srednjem vijeku*, knjiga II., sv. 1. *Javni život grada i njegovi ljudi*, Trogir, 1985., str. 309–313.

[15] *Isto*, str. 313.

[16] Bartolomej se spominje u jednoj ispravi kralja Ludovika od 4. travnja 1362., ali vjerojatno jer vijest o smrti Bartolomejevoj još nije stigla do sastavljača isprave. T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. XIII., listine godina 1360.–1366., Zagreb, 1915., str. 218. I Ivan Lučić iznosi podatak da je biskupska stolica bila ispražnjena 10. siječnja 1362. IVAN LUCIĆ, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru*, sv. II., preveo i uredio J. STIPIŠIĆ, Čakavski sabor, Split, 1979., str. 1134.

[17] Razdoblje od 1358. do 1409. godine vrijeme je »naglog privrednog i društvenog razvoja (dalmatinskih, nap. a.) gradova« izraslo iz »plodnih posljedica anžuvinske integracije« obalnog i kontinentalnog prostora srednjovjekovnih hrvatskih prostora. T. RAUKAR, *Komunalna društva u Dalmaciji u XV. stoljeću*, Historijski zbornik, god. XXXIII–XXXIV (1), Zagreb, 1980.–1981., str. 140.

[18] I. LUCIĆ, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru*, sv. I., preveo i uredio J. STIPIŠIĆ, Čakavski sabor, Split, 1979., str. 625.

[19] PAVAO ANDREIS, *Povijest grada Trogira I*, preveo i uredio V. RISMONDO, Čakavski sabor, Split, 1977., str. 104.

su napisana ranije, a upravo u tom dijelu Lučić govori o biskupu Nikoli Kažotiću.«[20] Iako je Pavao Andreis, kao što napominje M. Kurelac, bio sklon kritici Lučićevih djela, ipak nije prezao od preuzimanja njegovih podataka.[21]

Što se pak tiče Lučićeve vijesti o prvom spomenu njegova biskupovanja 19. prosinca 1362., valja napomenuti da se on u ispravama spominje i ranije. Naime, u jednoj ispravi od 5. travnja 1362. on se spominje kao trogirski biskup, ali *tunc temporis infirmitatis*.[22] Sljedećih nekoliko godina on se redovito spominje u ispravama i darovnicama kralja Ludovika uz ostale crkvene velikodostojnike Ugarsko-hrvatskog kraljevstva. Jedinstvena isprava u kojoj se Nikola spominje vezano uz crkvene poslove u trogirskoj općini jest ona od 13. kolovoza 1371. kojom podjeljuje Jakobu sinu Veselinovu župu pod Ivernikom u Trogirskom polju.[23] To je ujedno i posljednja isprava u kojoj se u »Diplomatičkom zborniku« spominje biskup Nikola.[24] No Ivan Lučić u drugoj knjizi »Povijesnih svjedočanstava« navodi da je Nikola bio na trogirskoj stolici do 26. prosinca 1371., kada umire,[25] te da je od 11. siječnja 1372. stolica trogirskog biskupa vakantna.[26]

Doista, da je I. Lučić u »Povijesnim svjedočanstvima« iznio točan datum biskupove smrti, pokazuje i oporuka koju je Nikola Kažotić dao sastaviti 21. studenoga 1370. i koja je, prema njegovoj želji, otvorena poslije njegove smrti 26. prosinca 1371. pred svjedocima.[27]

III. Oporučni legati biskupa Nikole Kažotića

Za svjedoke svoje oporuke biskup Nikola odabrao je, što je donekle neobično, ljude koji nisu bili niti pripadnici Crkve niti članovi pojedinih patricijskih obitelji, što bi bilo prihvatljivije s obzirom na primjere iz niza drugih oporuka dalmatinskih stanovnika u kasnome srednjem vijeku. Naime, obično su, iako ne i nužno, oporučitelji za svjedoke i izvršitelje oporuke izabirali ljude iz društvenog sloja kojem su i sami pripadali. No svjedoci pri

---

[20] *Isto*, str. 10.

[21] P. Andreis i I. Lučić bili su i rodbinski povezani. M. KURELAC, *Ivan Lučić Lucius. Otac hrvatske historiografije*, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str. 17–18.

[22] T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. XIII., listine godina 1360.–1366., Zagreb, 1915., str. 220.

[23] T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. XIV., listine godina 1367.–1373., Zagreb, 1916., str. 365–366.

[24] Valja napomenuti da se u ispravi kralja Ludovika od 21. siječnja 1371. spominje *Valentinus episcopus Traguriensis*, što je pogrešno zapisano jer je u to vrijeme trogirski biskup bio, naravno, Nikola Kažotić (*isto*, str. 303). U *Općem šematizmu Katoličke crkve u Jugoslaviji* preuzet je podatak o trogirskom biskupu Valentinu, koji bi, prema autorima, na biskupsku stolicu došao 1370. godine. Međutim, jasno je da je u to vrijeme biskup bio Nikola (*Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*, Zagreb, 1975., str. 200).

[25] »Rečenog mjeseca prosinca oko dana rođenja našeg Gospodina umre Nikola Kažotić, trogirski biskup«. (I. LUCIĆ, *Povijesna svjedočanstva, sv. I.*, str. 653).

[26] I. LUCIĆ, *Povijesna svjedočanstva, sv. II.*, str. 1134.

[27] I. Lučić, očigledno imajući pred sobom Nikolinu oporuku, navodi da je »bila otvorena njegova oporuka 26. prosinca, indikcije 10. godine 1372« (I. LUCIĆ, *Povijesna svjedočanstva, sv. I.*, str. 653). J. Stipišić napominje da se oporuka treba datirati 26. prosincem 1371. jer je riječ o dataciji po božićnom stilu (*stilus nativitatis*), kada je nova godina 1372. započela 25. prosinca (*isto*, str. 673).

pisanju oporuke biskupa Nikole bili su stolar *Bosianus* i neki *Diminach Draganich*, dok je za izvršitelja izabran *Mihoa Chiude*, nepoznatog zvanja.

Općenito govoreći, oporuka je isprava dvojakog karaktera. Naime, s jedne strane ona je okrenuta životu, jer se njome izražava oporučiteljeva briga za pravilnu raspodjelu imovine nasljednicima (obitelji, rođacima, slugama, crkvenim ustanovama itd.). S druge pak strane u njoj je jasno izražena simbolika kršćanskog doživljaja smrti jer je ispunjena motivima vezanim uz pogrebnu ceremoniju, mise, brigu za bezbolan prelazak duše u drugi svijet.[28] Oporuka biskupa Nikole Kažotića započinje upravo motivima vezanim uz smrt. Glede uobičajene formule kojom se iskazuje neizbježivost smrti, a koja je sadržana u svakoj oporuci i pisana bilježnikovom uvježbanom rukom, oporuka Nikole Kažotića već na samom početku pokazuje osobitost. Čini se da je bilježnik u većini slučajeva sam unosio formulu vezanu uz neizbježivost smrti, dok ova oporuka ostavlja dojam kako je sam biskup diktirao, sažeto, ali učeno, svoje pobožne misli. Smrt nitko ne može omesti, ona je neizbježivost kojoj *per peccatum primi nostri parentis, totum humanum genus naturaliter est subiectum*.

1) O misama *pro anima*

Nikola Kažotić ostavio je ukupno 18 legata svećenicima, redovnicima i redovnicama, samostanima i crkvama u gradu Trogiru i izvan njega. Gotovo svi ti legati bili su uvjetovani održavanjem misa u vrijeme pogrebne ceremonije ili nakon nje *pro anima sua et suorum mortuorum*. Dakle, i ti legati, koji će kasnije biti pobliže razmotreni, ukazuju da je misom, kao instrumentom koji olakšava prelazak u drugi svijet, trebala biti nadvladana smrt u smislu olakšanja uskrsnuća duše i završetka puta prema konačnom cilju, prelasku iz kuće živih u kuću mrtvih.[29]

Biskup je, također, odredio dva puta svojim izvršiteljima da daju služiti mise za njega i pretke te dva puta da na raznim mjestima postave svijeće i svjetiljke u vrijeme i nakon njegove smrti. Konačno, Nikola Kažotić ostavio je čak 34 legata raznim osobama, vrlo često pod uvjetima gore spomenutim.

Sama pogrebna ceremonija trebala je biti, kako je određeno oporukom i kako odgovara statusu čovjeka koji se pokapa, zapravo raskošna uz sudjelovanje velikog broja ljudi različitih staleža. Upravo onako kako je to bilo uobičajeno u kasnom srednjem vijeku u drugim zapadnoeuropskim zemljama. Čini se da su sve crkve i samostani u vrijeme pogrebne ceremonije aktivno sudjelovali u posljednjem ispraćaju trogirskog biskupa. Za služenje

[28] P. ARIÉS također upozorava na dvojaki karakter srednjovjekovnih oporuka. One iskazuju »his (oporučitelja, nap. a.) deep thoughts; his religious faith; his attachment to his possessions, to the being he loved, and to God; and the decision he had made to assure the salvation of his soul and the repose of his body«, dakle brigu za dušu i brigu za pravilnu raspodjelu imovine (P. ARIÉS, *Western Attitudes toward Death. From the Middle Ages to the Present*, Baltimore and London, 1974., str. 63).

[29] Misa je olakšavala »ultimo viaggio, che porta dalla casa dei vivi alla casa dei morti« (J. CHIFFOLEAU, *Perché cambia la morte nella regione di Avignone alla fine del Medioevo*, Quaderni storici, N. 50, n. 2, Urbino, 1982., str. 452).

mise u vrijeme pogreba biskup ostavlja kaptolskoj crkvi 12 malih libara. Svim samostanima u gradu i distriktu, tam mendicantium et monachorum quam monialium *et reclusam*,[30] koji budu služili mise u vrijeme pogreba, oporučitelj ostavlja 4 male libre. Crkvama sv. Lovre i sv. Ivana ostavlja svećeničko ruho, te mitru i pastirski biskupski štap od zlata pod uvjetom da se oni drže u kovčegu koji će imati dva ključa. Jedan od njih čuvati će komunalne upravne vlasti, a drugi kaptol. Zatim traži od izvršitelja da se od jednog ogrtača napravi svećeničko ruho za crkvu sv. Ivana Krstitelja te da se izradi jedan relikvijarij u obliku križa u koji se trebaju položiti sve relikvije koje sam biskup posjeduje. Dominikanskoj crkvi *de burgo Traguriensi* ostavlja jednu purpurnu kopču. Osobito je zanimljivo da se Nikola Kažotić u svojoj oporuci prisjeća i drugih hrvatskih srednjovjekovnih biskupija s kojima je, kao crkveni velikodostojnik, održavao veze. Tako *ecclesie Zagrabiensi* (Zagrebačka biskupija) ostavlja 1 kalež vrijedan 20 zlatnih dukata, *ecclesie Quinqueecclesiensi* (Ostrogonska nadbiskupija) jedan isti takav kalež, a *ecclesie Dyacensi* (Đakovačka biskupija) ostavlja svećeničko ruho vrijedno 40 zlatnih dukata i kalež vrijedan 10 zlatnih dukata. Ovi primjeri ukazuju na nešto što se vrlo rijetko pojavljuje u srednjovjekovnim oporukama povezano s pobožnošću. Naime, budući da je srednjovjekovno društvo pretežito statičko (izuzmemo li trgovce, strance, hodočasnike, diplomate koji čine vrlo uzak krug ljudi), oporučitelji u oporukama vrlo rijetko ostavljaju oporučne legate ljudima i crkvama u drugim mjestima. I time se, zbog svog položaja, Nikola Kažotić izdvaja, pa i taj čimbenik njegovu oporuku čini još zanimljivijom. No time se, kako će se vidjeti, sudjelovanje u pogrebnoj ceremoniji trogirskog biskupa proširuje daleko izvan zidina srednjovjekovne komune.

Gotovo sve ove legate Nikola Kažotić ostavio je pod jednim uvjetom, naime da se za njega služe mise. U oporuci su spomenute različite vrste misa. Oporučitelj traži da se služe mise *tempore sue sepulture*, dakle u vrijeme pogreba, da se služe mise u crkvama u isto vrijeme, da se služi *missa vna de mortuis supra altare quod est apud baptisterium in ecclesia Sancte Marie de platea Tragurii*, da izvršitelji daju služiti mise svaki dan tijekom dviju godina, i *to vna die missam Beate Virginis Marie et alia die missam mortuorum*. Konačno, zagrebačkoj, đakovačkoj i ostrogonskoj Crkvi ostavio je spomenute legate pod uvjetom da svaku godinu služe misu zadušnicu (*annuale*) za njega. Dakle, broj osoba koje su služile mise bio je izuzetno velik: crkvene osobe i izvršitelji su spomenuti, a vidjeti će se da su i druge osobe imale istu obvezu. Vrste misa bile su raznolike: u vrijeme pogreba, svakodnevne, u vrijeme nekih crkvenih blagdana, godišnje i *in perpetuum*. Doista, stječe se dojam da je kumuliranje misa, njihova raznolikost i oporučiteljeva težnja da ih mole najrazličitije osobe, smatrano za osobito blagotvorno. S tog se motrišta kasni srednji vijek umnogome razlikuje i od ranijih razdoblja, kada su zahtjevi za misama bili vrlo jednostavni i prilično rijetki. Valja također napomenuti da oporučitelj nikada nije mislio samo na svoju dušu, već je kao obvezu prihvaćao da davanjem legata zahtijeva i održavanje misa za

[30] To su bili ovi samostani: muški benediktinski sv. Ivana Krstitelja, kasnije sv. Nikole, ženski benediktinski sv. Petra i sv. Duje, franjevački samostan s vanjske strane sjevernoga gradskog zida koji je često mijenjao svoj položaj. I. BENYOVSKY, *Privatni prostor grada Trogira u kasnom srednjem vijeku*, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest, vol. 29, Zagreb, 1996., str. 60–63.

svoje pretke, obitelj, rođake itd. Tako je i Nikola Kažotić u nekoliko slučajeva ostavio legate pod uvjetom da se moli *pro anima ipsius testatoris et suorum mortuorum* te za dušu njega *et sui fratris Tomsie*. Prisjećanje svojih predaka ili članova obitelji zapravo je bila oporučiteljeva obveza, jer će se, jednom u budućnosti, i njega prisjetiti neki od njegovih potomaka. Osim toga, ovi primjeri iz oporuka u kojima se spominju mise za pretke jedni su od rijetkih podataka, sadržanih u svim srednjovjekovnim oporukama, koji ukazuju na novu dimenziju srednjovjekovnog života – na prisjećanje, memorijalizaciju, svijest o pripadanju korijenima neke obitelji. One su rijetki primjeri memorijalizacije u svijesti običnoga srednjovjekovnog čovjeka – mornara, trgovca, sluge, građanina.

Ostavljajući spomenuta 34 legata svjetovnim osobama, Nikola Kažotić opet ih često uvjetuje održavanjem misa.

Za njegovu dušu mole članovi obitelji. Tako svojoj nećakinji Beti, koju je, čini se, vrlo volio, barem prema broju legata, ostavlja jedan zlatni pojas pod uvjetom da moli za njegovu dušu i duše predaka. Od Bete, druge nećakinje Margarete i nećaka Augustina traži *da singulis annis in die sui obitus teneantur et debeant fieri facere solepnes exequas pro anima sua et sui fratris et suorum mortuorum*, prenoseći tako osjećaj o potrebi memorijalizacije i na sljedeće generacije u obitelji.

Krug primatelja legata, pod uvjetom da izvršavaju obveze molitve za dušu pokojnog biskupa, još se više proširuje. Može se spomenuti samo slučaj Stjepana Garčulića, kojemu biskup daruje jedan vinograd, ali on zato treba služiti misu svaki mjesec u trogirskoj katedrali te svaki mjesec misu u crkvi sv. Ivana Krstitelja. Nabrajati dalje sve mise koje je Nikola Kažotić zahtijevao svojom oporukom nije potrebno, jer se prijepis oporuke nalazi na kraju teksta. No vidi se da su one imale izuzetnu važnost u pobožnosti srednjovjekovnog čovjeka. Granajući se u razne vrste, one su pokrivale svaki dan srednjovjekovne liturgijske godine i pravilno raspoređene neprestano štitile dušu i blagotvorno djelovale na njezin prelazak u drugi svijet. Da se pobožnost Nikole Kažotića, a također i drugih oporučitelja iz dalmatinskih općina iz XIV. stoljeća, s obzirom na mise u potpunosti podudara s općim europskim trendom u pobožnosti, pokazuju i oporuke iz srednjovjekovne Sienne koje je analizirao S. Cohn. Naime, on zaključuje da prije XIV. stoljeća oporučitelji rijetko uvjetuju legate misama. No oporučitelji »of the late Duecento and early Trecento sought to spread their sums over as many pious beneficiaries as possible«.[31] Čovjek kao Nikola Kažotić imao je tu prednost da su za njega mogli moliti ljudi svih staleža, kako kanonici, opati, a možda i biskupi drugih biskupija u svojim učenim molitvama, tako i njegovi *servi* i *famuli* u svojoj *sancta simplicitas*, kao što je bio spomenuti Stjepan Garčulić. Aktivno sudjelovanje svih crkvenih institucija, redovnika i redovnica, župnika, kanonika, članova obitelji i običnog naroda, oporučiteljevih slugu i siromašnih u gradu na neki način izražava i težnju da se sve stanovništvo srednjovjekovnoga grada ujedini i da sam grad, kao u vrijeme svečanih procesija prilikom slavljenja zaštitnika – svetaca, na trenutak postane sveto mjesto.

---

[31] S. K. COHN, Jr., *Death and Property in Siena, 1205–1800. Strategies for the Afterlife*, Baltimore and London, 1988., str. 65.

2) O pogrebnoj ceremoniji

Pogrebu i pogrebnoj ceremoniji pridana je velika pozornost u oporuci Nikole Kažotića. Za sve vezano uz to on je s osobitom pozornošću i točnošću zadužio svoje izvršitelje. Vrlo je rijetko u oporukama naših srednjovjekovnih komuna zapisano točno mjesto ukopa, baš kao i u onodobnoj Europi, gdje mjesta ukopa bivaju vrlo brzo zaboravljena.[32] Rijetki su nadgrobni spomenici, odnosno rijetki su ljudi koji su si mogli priuštiti njihovu izradu i postavljanje. Stoga je najveći broj ljudi zaboravljen nakon nekoliko generacija. No budući da trogirski biskup ipak nije bio tek pripadnik komune, već glava Crkve u Trogiru, to se u njegovoj oporuci naglašava *quod suum corpus sepeliri debeat in ecclesia cathedrali sancti Laurentii ante altare magnum*. Dakle, mjesto njegova groba može se s potpunom točnošću ubicirati. Biti pokopan na mjestu *infra ecclesie* u kršćanstvu je od zarana značilo veliku povlasticu, jer je to bilo posvećeno mjesto ispunjeno relikvijama svetaca čuvanih unutar crkve.[33] Osim toga, imati obiteljsku grobnicu unutar crkve značilo je biti ujedinjen s precima u zajedničkoj grobnici, *cum patribus*.[34] Uvijek je ukop unutar crkve bio povlastica vladara, feudalnih magnata, bogatih patricijskih obitelji koji se pojavljuju kao utemeljitelji samostana, crkava ili kapela. U srednjovjekovnim komunama čak su i sitni trgovci i obrtnici težili imati »la loro tomba famigliare nel santuario come i notabili«.[35]

Sama pogrebna ceremonija bila je razmjerno veličanstvena budući da su u njoj sudjelovali pripadnici svih staleža komune, kako je gore spomenuto. Za dušu umrlog biskupa u trenutku ukopa molile su sve duhovne osobe u gradu, članovi obitelji, te dosta laika koje je on zadužio svojim oporučnim legatima.

Neke od primatelja i neke od legata valja spomenuti kao primjere. Uz zahtjev za molitvama svećenstva, Nikola Kažotić ostavio je svakom onom *siue fuerit canonicus siue sacerdos siue religiosus siue religiosa* po 1 zlatni dukat ako budu čitali psalme nad njegovim tijelom u vrijeme ukopa. I od svojih izvršitelja on traži da prisustvuju pogrebu i čitaju psalme svakodnevno tijekom cijele godine. Rijetko bogat opis pogreba nastavlja zahtjevom izvršiteljima da kupe 50 velikih voštanica za sve one koji bi ih nosili zapaljene u vrijeme prijenosa tijela do groba te da one budu zapaljene sve dok se ne završi crkveni pogreb. Tih 50 voštanica treba gorjeti i poslije pogreba, svaki dan po dvije voštanice, kada se bude održavala *magna missa*. Trebaju biti postavljene jedna iznad glave, a druga pod noge pokojnikove sve dok ne izgore. Isto treba biti učinjeno i s 50 manjih svijeća dok ne izgore. Sve to pokazuje da je na samom pogrebu bilo prisutno barem stotinu ljudi, da se ne spominju svi oni koji su posredno sudjelovali u njemu. Možda su, iako se to ne spominje u

[32] Na primjer u Sienni »testators before the Trecento rarely indicated their choice of burial«, a tek od XV. stoljeća mjesta ukopa počinju se intenzivnije specificirati (*isto*, str. 114).

[33] Iako je, kako tumači P. Ariés, u početku kršćanstva svijet živih bio strogo odijeljen od svijeta mrtvih, te su groblja bila smještena izvan urbanih sredina, s pojavom prvih kršćanskih mučenika u Africi taj se običaj mijenja tako da grobovi svetaca–mučenika privlače okupljanje grobova pored svetaca, *ad sanctos*. S vremenom se pored svetačkih grobova razvijaju i urbane sredine, tako da se i groblja inkorporiraju u grad (P. ARIÉS, *nav. dj.*, str. 15–16).

[34] J. CHIFFOLEAU, *nav. dj.*, str. 457–458.

[35] *Isto*, str. 456.

oporuci, pogrebu bili nazočni i pripadnici gradskih bratovština koji su često sudjelovali u pogrebnim ceremonijama, osobito pogrebima važnih osoba iz gradskog života.[36] Na pogrebu su mogli sudjelovati i razni statisti plaćeni za taj posao kao profesionalne naricaljke, nositelji voštanica te siromašna djeca i žene,[37] što je pridonosilo pompoznosti događaja pogreba. Iako se u oporuci izričito ne spominje, vjerojatno su pogrebu bili nazočni i članovi obitelji pokojnog biskupa, barem troje nećaka (Beta, Margareta i Augustin), koje je Nikola Kažotić bogato obdario.

3) Primatelji oporučnih legata biskupa Nikole Kažotića

Upravo je raspodjela oporučnih legata najbolji argument u korist poimanja oporuke kao dvovidnog dokumenta u kojem su sadržani pobožni motivi, ali je izražena i oporučiteljeva briga da uredi posjedovna pitanja nad imovinom. U tome se srednjovjekovne oporuke umnogome razlikuju od kasnijih koje se, počevši od XVIII. stoljeća, pretvaraju u običan »legal act« kojim oporučitelj raspodjeljuje imovinu.[38]

Grupiranjem primatelja oporučnih legata trogirskog biskupa dobivaju se ove skupine:

a) obitelj, koja je dobila 29 oporučnih legata,
b) samostani i crkve u Trogiru i izvan njega dobili su 14 legata,
c) svećenici i redovnice pojedinačno 7 legata,
d) trogirska biskupija dobila je 2 legata,
e) servi i famuli pokojnog biskupa dobili su 9 legata,
f) siromašni (*pauperes Christi*) dobili su 2 legata.

Prihvati li se da su svi legati ostavljeni članovima obitelji (29) izražavanje oporučiteljeve težnje da se uredi imovinsko pitanje obitelji, a da su svi ostali legati, na ovaj ili onaj način, zapravo legati s karakterom pobožnosti (ukupno 34), vidi se da je biskup Nikola podjednako raspodijelio svoje oporučne legate. Naravno, razlika je u njihovoj vrijednosti. Također, dok su legati crkvama i samostanima te svećenicima davani iz oporučiteljeve želje da se moli *pro anima* i zbog njegove solidarnosti s istim staležom, dotle su legati ostavljeni slugama (*servi* i *famuli*) i siromašnima (*pauperes Christi*) izraz kršćanskog milosrđa prema siromašnim i marginalnim komunalnim grupama. Zapravo, oporuka Nikole Kažotića jedna je od onih u kojima se *pauperes Christi* vrlo rijetko spominju. Oporuke običnih stanovnika, građana i patricija pojedinih dalmatinskih komuna vrlo su često znatno boga-

[36] Jedna od važnijih zadaća srednjovjekovnih bratovština bila je i briga oko organizacije pogreba svakog člana te »regular prayer and a mass-saying thereafter« u svrhu pamćenja svakog umrlog člana kroz buduća pokoljenja. M. RUBIN, *Corpus Christi Fraternities and Late Medieval Piety*, u: Studies in Church History, vol. 23., str. 103.

[37] »confratelli, uomini piangenti incappucciati, portatori di torce, fanciulle povere o donne povere, novizi di conventi, chierici.« (J. CHIFFOLEAU, *nav. dj.*, str. 459).

[38] P. ARIÉS, *nav. dj.*, str. 64.

tije upravo tim motivom milosrđa, ostavljanja legata za *pauperes Christi*, hospitale, siromašne svećenike, pustinjake i sl.

a) Legati obitelji

Trogirski biskup najvažniji je i najvredniji dio svoje imovine ostavio svojim rođacima. Pritom su njegovu osobitu naklonost stekle dvije nećakinje, Beta i Margareta, te nećak Augustin. Tako je nećakinji Margareti ostavio kratki grimizni ogrtač i kapu, dok je Beti dao izuzetno vrijedan dar – kratki ogrtač od bijelog krzna s pjegama i krznenu kapu *que sibi donauit dominus Rex*.[39] Taj vrijedan dar, koji je Nikoli Kažotiću darovao kralj Ludovik, a koji je i izraz obostrane naklonosti, potvrđuje mišljenje da je obitelj Kažotić rado dočekala uklanjanje mletačke i uspostavu kraljevske vlasti nad Trogirom. Nećakinji Beti biskup je darovao i zlatni pojas sa svojim biskupskim grbom, koji, na žalost, zasad nije poznat i vjerojatno je zauvijek izgubljen.[40] Nećakinji Margareti ostavio je također zlatni pojas. Istim nećakinjama te nećaku Augustinu i rođaku Parsifiku ostavlja određenu svotu novca. Augustinu ostavlja svoju novu palaču, Beti svoju kuću sa svim pripadajućim stvarima, a jednu kuću ostavlja i maloljetnom Parsifiku. Beti daruje još jednu kuću s vinskim podrumom, velikom sobom i kuhinjom iznad sobe smještenom pored palače. Ta je kuća bila vjerojatno kamena. Nadalje biskup ostavlja svojim rođacima niz predmeta koji su se koristili u domaćinstvu te neki namještaj. Tako, na primjer, Beti i Margareti ostavlja po jedan veliki kotao za kuhanje masti, rođaku Šimunu prešu za masline i jednu bačvu te blazinu s velikim jastukom i jedan pokrivač. Beti i Margareti ostavlja svakoj po dva kovčega, vjerojatno namijenjena za čuvanje odjeće ili dragocjenosti, a rođaku Šimunu jedan veliki kovčeg. Rođaku Nikoli Jakobovom ostavio je jedan javorov vrč sa zlatnim dnom, a na vrču je urezan biskupov grb.[41] Dvaput se spominje grb biskupa Nikole Kažotića, no tijekom vremena svi ti predmeti nestali su ili istrošeni, tako da jedna nepoznanica, izgled grba, ostaje do danas neriješena. Kada bi se podaci dobiveni iz ove oporuke, kao i niza drugih oporuka koje sadrže slične podatke o svakodnevnom životu u srednjovjekovnoj dalmatinskoj komuni, dopunili i usporedili s podacima koje sadrže inventari, slikovni

[39] Oporuke, osobito one bogatih patricija, trgovaca i crkvenih osoba, vrijedna su vrela za upoznavanje srednjovjekovne odjeće, pa i mode, i viših i nižih društvenih staleža. To će se u ovoj oporuci pokazati u još nekoliko legata. Osobito su se problematikom namještaja, odjeće, nakita i drugih predmeta koji se spominju u oporukama bavili pojedini austrijski i njemački povjesničari. Vidi npr. G. JARITZ, *Zu Alltagsleben und Sachkultur in österreichischen Städten des Spätmittelalters*, u: Rotterdam Papers, 4, Rotterdam, 1982. U studiji o oporukama kao izvorima za proučavanje materijalne kulture URS MARTIN ZAHND pokazao je kako su se dijelovi odjeće kao vrijedni predmeti prenosili s generacije na generaciju »ihre Funktion zu erfüllen«. Autor također naglašava da »die Bewertung eines Kleidungsstückes stark vom Sozialstatus des Erblassers abhängig war«, dakle da je vrijednost ostavljene odjeće ovisila o društvenom položaju oporučitelja. Vidi: URS MARTIN ZAHND, *Spätmittelalterliche Bürgertestamente als Quellen zu Realienkunde und Sozialgeschichte*, u: Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, XCVI. Band, 1. und 2. Heft, Böhlau Verlag, Wien–Köln–Graz, 1988., str. 64.

[40] *reliquit Bete sue nepti vnum cingulam de argento qui habet armam ipsius domini episcopi pro anima sua et suorum mortuorum.*

[41] *in quo cipho est sculta arma dicti testatoris*. Grb, na žalost, nije opisan u oporuci.

materijali te arheološki ostaci, mogao bi se dobro rekonstruirati izgled srednjovjekovnih nastambi raznih tipova, unutrašnjeg uređenja, namještaja i odjeće.
Osim toga, Nikola Kažotić ostavio je svojim rođacima niz drugih vrijednih stvari, pokretnina i nekretnina, koje se navode u tekstu oporuke. Tako je najvrjedniji dio biskupove imovine bio raspodijeljen između članova njegove obitelji, pri čemu su osobito bogato bile obdarene dvije nećakinje – Beta i Margareta.

b) Legati crkvenim ustanovama

Sljedeća skupina primatelja legata po brojnosti bile su crkve i samostani. U tri gore spomenuta legata zagrebačkoj, đakovačkoj i ostrogonskoj Crkvi, trogirski biskup ostavio je vrijedne legate koji su trebali služiti u liturgiji. Tako je Đakovačkoj biskupiji darovao svećeničko ruho vrijedno 40 zlatnih dukata i jedan kalež u vrijednosti 10 dukata. Zagrebačkoj biskupiji i Ostrogonskoj nadbiskupiji ostavio je svakoj po jedan kalež vrijedan 10 zlatnih dukata. Od legata ostavljenih crkvama i samostanima u gradu Trogiru, biskup Kažotić najviše je obdario katedralnu crkvu sv. Lovre. Toj crkvi ostavlja sve svećeničko ruho koje posjeduje te mitru i biskupski zlatni štap. Iznimno je zanimljiv legat u kojem biskup traži da se od zlatnog vrča u koji je ugraviran kraljev grb izradi zlatni svijećnjak, a od ostalog zlata da se izradi zlatni vrč, koji ostavlja spomenutoj crkvi kako bi župnik u njemu prao ruke prije misnog obreda. Istoj crkvi ostavlja jednu sjenicu, koju treba svake godine u vrijeme blagdana Tijela Kristova postaviti iznad Tijela Kristova. Za molitve u vrijeme pogreba biskup ostavlja istoj crkvi i 12 malih libara. Crkvi sv. Ivana Krstitelja biskup ostavlja jedan ogrtač s kabanicom od kojeg se treba izraditi svećeničko ruho. Nadalje, *ecclesie fratrum predicatorum de burgo Traguriensi* ostavlja *pro laborerio* 300 malih libara i jednu purpurnu kopču, koja se nalazi u njegovu privatnom kovčegu, a za dušu njegova brata *Tomsie*. Još jedan podatak o odjeći trogirskih redovnika u XIV. stoljeću nalazimo u legatu kojim Nikola Kažotić traži od izvršitelja oporuke *quod omnes de conuentu fratrum predicatorum qui reperirentur tempore sui obitus in Tragurio et omnes recluse sancti Petri, sancti Andree et sancti Jacobi induantur de vna tunicha panni albi de meliori*, dakle da im se da po jedna bijela, od dobre tkanine načinjena, tunika.
Samoj Trogirskoj biskupiji Nikola Kažotić ostavlja samo dva legata, relativno skromna: 2 kreveta i sav namještaj iz biskupskih kuća.

c) Legati svećenstvu

Svećenstvu trogirske Crkve biskup Nikola također podjeljuje nekoliko legata. Tako svakom svećeniku koji bude molio u vrijeme njegove smrti ostavlja 4 mala solda, a svakom koji bi držao misu u vrijeme pogreba po 2 zlatna dukata. Svakom kanoniku, svećeniku ili redovniku koji bude čitao psaltir iznad njegova tijela u vrijeme umiranja, biskup ostavlja po 1 zlatni dukat. Čini se da je trogirski biskup osobito cijenio svećenika Ciprijana, kojemu ostavlja *palafredum suum qui vocatur Nouachus cum sella et abena*,[42] kao i jedan

[42] Rijetki su primjeri u kojima saznajemo čak i ime konja koji se daruje. Kasnije će biti spomenuto još jedno.

brevijar, kabanicu te svilenu kapu. Biskup želi da se sva ostala odjeća koju posjeduje razdijeli između trogirskog svećenstva. Jedina redovnica koju Nikola Kažotić spominje poimence u oporuci jest neka *Chota*, redovnica samostana sv. Petra, kojoj daruje ogrtač pokriven klinčićima od krzna.

d) Legati slugama (servi i famuli) i siromašnima (pauperes Christi)

Ako je biskup Kažotić bio donekle skroman u darivanju trogirskih crkvenih ustanova i svećenstva, on je znatno više pozornosti nego što je uobičajeno u većini oporuka posvetio svojim slugama i služavkama te, donekle, siromašnima.[43] Vjerojatno je trogirski biskup, kao učena osoba, čitao srednjovjekovne životopise svetaca u kojima se, osobito nakon pojave sv. Franje i siromašnih redova, često pojavljuje motiv milosrđa prema siromašnima.[44] U jednu od tih skupina spadaju i biskupovi servi i famuli. Tako *Ruce, sue serue*, ostavlja dva bika, slugi Klapcu ostavlja *equum suum qui uocatur Cerhencho*, svim muškim i ženskim slugama u vrijeme svoje smrti ostavlja po jednu tuniku i jedan crni ogrtač. Nekom Stjepanu Garčuliću ostavlja jedan vinograd pod uvjetom da svaki mjesec dade služiti po jednu misu u katedralnoj crkvi i u crkvi sv. Ivana Krstitelja. Zanimljiva je klauzula kojom biskup uvjetuje da se spomenutome Stjepanu, ako ne bi izvršio što je biskup tražio, oduzme vinograd i dâ nekom *bono sacerdoti uel laico* koji bi dao služiti mise na isti način kako je rečeno. Bogate novčane legate ostavlja Nikola Kažotić svojoj služavki Stoji. Ostavlja joj 25 zlatnih dukata da moli za njegovu dušu i duše njegovih predaka kao i *pro salario et mercede ipsius Stoie*. Istoj Stoji ostavlja i neku odjeću te sve krave *que sunt aput Gregorium de Custerna villanum dicti domini episcopi*. Konačno, ostavlja Parfsiu, *famulo dicti testatoris* 10 zlatnih dukata te, možda njegovu sinu Ivanu, *ducatos in auro triginta pro reparatione stactionis* (staje).

U srednjovjekovnim dalmatinskim komunama česti su legati siromašnima (*pauperes Christi*), bolesnima (*leprosi*) te ustanovama koje su im služile – hospitalima i leprozorijima. Sam biskup Nikola nije ostavio niti jedan legat trogirskim hospitalima ili leprozorijima, koji u njegovo vrijeme, kako pokazuju dosadašnja istraživanja, nisu postojali.[45] Ostavio je ipak dva legata trogirskim siromasima. Iako je broj biskupovih legata vrlo malen, jer su bogatiji građani drugih dalmatinskih komuna, kao Zadra i Dubrovnika, ostavljali znatno

---

[43] Oporučni legati ove vrste obično se u historiografiji nazivaju *ad pias causas*. Vidi npr. P. BAUR, *Testament und Burgerschaft. Alltagsleben und Sachkultur im spätmittelalterlichen Konstanz*, Jan Thorbecke Verlag Sigmaringen, 1989., te ovdje navedenu literaturu, a osobito str. 181–196.

[44] Znakovit je primjer koji iznosi B. GEREMEK u djelu *Geschichte der Armut*. On spominje životopis *Vita Eligii* te prenosi jednu rečenicu u kojoj je sažet idealno zamišljen odnos bogatih i siromašnih u srednjem vijeku u kršćanskom duhu: »Gott hätte alle Menschen reich erchaffen können, aber er woltte, dass es auf dieser Welt Arme gibt, damit die Reichen Gelegenheit erhalten, sich von ihren Sünden freizukaufen.« Dakle, Bog je stvorio i siromašne kako bi bili objekt darivanja bogatih, koji bi tako otkupili svoje grijehe. H. KÜHNEL, *Sinn und Motivation mittelalterlicher Stiftungen*, u: Veröffentlichungen des Instituts für Realienkunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit, Nr. 14, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1992., str. 5.

[45] Prvi hospital u Trogiru spominje se vrlo kasno, tek 1475. godine. D. KARBIĆ, *Marginalne grupe u hrvatskim srednjovjekovnim društvima od druge polovine XIII. do početka XVI. stoljeća*, Historijski zbornik, god. XLIV (1), str. 69.

više takvih legata, ovi su legati iznimno bogati. Tako je odredio da izvršitelji oporuke podijele siromasima 100 zlatnih dukata te da se sve žito i vino koje se nalazi u biskupskoj palači i ostalim kućama koje biskup posjeduje u vrijeme njegove smrti također razdijeli siromašnima grada Trogira.[46]

Ono što na kraju valja istaknuti jest da se oporuka trogirskog biskupa Nikole Kažotića u svim sadržajnim segmentima (u ovom slučaju, s obzirom na pretežito razmatranje oporučnih legata *pro anima* i *ad pias causas*, primarno mislimo na raznovrsne vidove pobožnosti) podudara s općenito zapadnoeuropskim, a osobito mediteranskim oblicima izražavanja pobožnosti. To se potvrđuje kako inzistiranjem na misama *pro anima*, ostavljanju legata *ad pias causas* siromašnima i slugama tako i osebujnim srednjovjekovnim odnosom prema smrti, kojim je protkan cijeli tekst oporuke.

Konačno, raznovrsnost predmeta korištenih u svakodnevnom životu, namještaja i odjeće, koji se spominju u oporuci, pokazatelji su izjednačenosti standarda življenja viših crkvenih staleža srednjovjekovnih dalmatinskih komuna s njihovim suvremenicima u Zapadnoj Europi i na Mediteranu.

IV. Latinski tekst oporuke Nikole Kažotića, trogirskog biskupa[47]

Na margini: Testamentum Nicole in Christo patris episcopi Traguriensis

In Christi nomine. Amen. Anno natiuitatis eiusdem millesimo trecentesimo septuagesimo, indictione nona, regnante domino nostro domino Lodouico Dei gratia serenissimo rege Hungarie et Polonie, temporeque reuerendi in Christo patris domini Nicolai Dei et Apostolice sedis gratia episcopi Traguriensis et egregii et potentis viri domini Francisci de Georgio de Jadra regii militis et de eius mandato honorabilis comitis eiusdem ciuitatis Traguriensis suorumque judicum nobilium virorum dominorum Andree Marini, Petri Micatii, Nicole Jacobi et Nicole Gregorii Biuici, die vigesimoprimo mensis nouembris.

Cum reuerendis in Christo pater dominus Nicolaus Dei et Apostolice Sedis gratia Traguriensis episcopus suum fecerit testamentum clausum et tribus diuersis sigillis sigillatum scriptum manu mei Vanis notarii infrascripti sub predictis millesimo, anno, indictione et die, presentibus Bosiano marangono et Diminach Dragalich testibus uocatis et rogatis et Mihoe Chiude examinatore. Quod quidem testamentum uoluit post eius mortem aperiri et publicari per me dictum notarium seu alium notarium iuratum comunis Traguriensis.

Ideo post mortem dicti testatoris sub millesimo trecentesimo septuagesimo secundo, indictione decima, die vigesimo sexto mensis decembris coram prefato domino comite et suis

---

[46] Da bi se razumio odnos trogirskih oporučitelja prema siromašnima u gradu, trebalo bi načiniti jednu obuhvatniju analizu oporuka. Stoga se mogu iznijeti samo neke pretpostavke. Naime, moguće je da problem *pauperes Christi* u Trogiru u to vrijeme još nije bio tako izražen, jer je Trogir bio relativno malen grad. U gradovima kao što su Zadar i Dubrovnik, koji su u to vrijeme imali 5 000 ili 6 000 stanovnika i koji u tom razdoblju doživljavaju gospodarski prosperitet, mogao se pojaviti i veći broj siromaha koji su tražili svoje životne prilike u tim gradovima. Neki su mogli uspjeti, a neki i ne. Stoga je i broj oporučnih legata u tim gradovima mogao biti i odraz nužde zajednice za reguliranjem tog problema.

[47] Vidi bilj. 3.

judicibus in logia magna comunis presentibus Bosiano marangono teste predicto et magistro Phylipo physico de Janua salariato comunis Traguriensis teste assumpto loco Diminach Dragalich teste antedicto tunc absentis et Michoe Chiude examinatore iam dicto per me notarium antedictum apertum fuit dictum testamentum cuius quidem testamenti tenor per omnia talis est.

In Christi nomine. Amen. Cum dictat hominem sane mentis sue disponere vltime voluntatis arbitrium per quod uere presumitur ipsum meditatum fuisse presentia prouidisse futura et preteritorum memoriam habuisse. Hinc est quod reuerendus in Christo pater dominus Nicolaus Dei et Apostolice Sedis gratia episcopus Traguriensis, sanus mente et sensu, licet corpore languens considerans quod dies hominis breues sunt, et considerans quod mors instanter venit, et ab aliquo impediri non valet, cui per peccatum primi nostri parentis, totum humanum genus naturaliter est subiectum. Et cum de ipsius mortis certitudine adhyberi nequeat hora certa omnis dies sit nelut vltimus reputandus, volensque post presentis vite cursum ipsius anime salubriter prouidere, et inter posteres omnem de bonis suis tolere et deadere materiam questionis presens suum nuncupatiuum testamentum quod a iure dicitur sine scriptis in hunc modum facere procurauit.

Imprimis reliquit voluit et mandauit quod omnes de conuentu fratrum predicatorum qui reperirentur tempore sui obitus in Tragurio et omnes recluse sancti Petri, sancti Andree et sancti Jacobi induantur de vna tunicha panni albi de meliori quod sit in Tragurio et quod tunicha fratrum predictorum habere debeat schapulare. Item reliquit quod quilibet sacerdos qui dicere voluerit missam tempore sue mortis cuiuscunque conditionis existat habere debeat vnum candeloctum cere et solidos quatuor paruorum.

Item reliquit cuicunque sit qui cantabit missam tempore sue sepulture ducatos in auro duos. Item reliquit Capitulo Traguriensis ecclesie in exequiis celebrandis tempore sue sepulture libras duodecim paruorum. Item reliquit cuilibet monasterio ciuitatis Traguriensis et sui districtus tam mendicantium et monachorum quam monialium, et reclusarum pro quolibet dictorum locorum pro exequiis celebrandis in eorum ecclesiis libras quatuor paruorum. Item reliquit cuilibet legere volenti psalterium tempore sui obitus supra suum corpus ante quam tradatur sepulture siue fuerit canonicus siue sacerdos siue religiosus seu religiosa fuerit ducatum in auro vnum pro quolibet pro anima ipsius testatoris et suorum mortuorum. Item reliquit uoluit et mandauit dictus testator quod sui comissarii debeant facere perlegere supra suam sepulturam usque ad vnum annum completum incipiendum a die sui obitus die quolibet psalterium semel pro anima sua et suorum mortuorum. Item reliquit uoluit et mandauit quod emi debeant doplerii quinquaginta cere valoris soldorum quadraginta paruorum pro quolibet qui doplerii portari debeant accensi quando suum corpus portabitur ad sepeliendum et comburere debeant usque quo suum corpus traditum fuerit ecclesiastice sepulture. Et uoluit et mandauit quod suum corpus sepeliri debeat in ecclesia in ecclesia cathedrali sancti Laurentii ante altare magnum. Item reliquit voluit et mandauit dictus testator quod dicti doplerii quinquaginta comburere debeat hoc modo videlicet, die quolibet incipiendo a die sui obitus duplerii duo, vnum videlicet ad caput et aliud ad pedes sue sepulturae accendi debeant in magna missa singulis diebus usque quo dicti duplerii omnes consumabuntur. Quibus dupleriis quinquaginta modo predicto consumptis voluit et mandauit dictus testator quod candele cere que reperiuntur esse in domi-

[illegible] debeant modo predicto supra suam sepultu-
[illegible] in solemni missa quousque dicte candelle omnes erunt consumpte.
[illegible] quod sui comissarii cantare faciant usque et per tempus
[illegible] incohandorum a die sui obitus ad altare magnum sancti
[illegible] vnam videlicet vna die missam Beate Virginis Marie, et alia
[illegible] pro anima dicti testatoris et suorum mortuorum. Item reliquit quod
[illegible] dicatur missa vna de mortuis supra altare quod est aput bapti-
[illegible] Sancte Marie de platea Tragurii pro anima dicti testatoris et sui fratris
[illegible]

Item reliquit ecclesie Sancti Laurentii et Sancti Johannis omnia paramenta de solempni ussum, et alia que pertinent ad dignitatem prelati mitram et baculum pastoralem de argento pro anima sua et suorum mortuorum cum hac conditione quod dicta paramenta mitra et baculum pastorale poni et saluari debeant in quadam capsella que habeat duas claues. De quibus duabus clauibus comune Traguriensi tenere debeat clauem vnam et Capitulum Traguriensis Ecclesiae aliam clauem. Et quod prelatus qui pro tempore erit nullo modo possit nec valeat ipsa paramenta mitram et baculum pastoralem in sua potestate habere nisi tantum in diuinis ofitiis celebrandis et in procesionibus que fuerunt in festo Sancti Laurentii, Sancti Johannis et Corporis Christi et quod de ciuitate Traguriensi dicta paramenta mitra et baculum pastorale nullo modo causa uel ingenio extrahi debeant, nisi ut dictum est in tribus festiuitatibus predictis. Item reliquit quod ematur paramentum vnum valoris ducatorum quadraginta de auro et vnus calix valoris ducatorum decem quod paramentum et qui calix dentur et dari debeant in ecclesia Dyacensi pro anima sua et quod capitulum ecclesie Dyacensis scribere debeat ipsum in cathelogo ipsius ecclesie et facere omni anno anuale. Item reliquit ecclesie Zagrabiensi calicem vnum valoris ducatorum decem de auro et capitulum ipsius ecclesie scribi faciat ipsum in cathelogo dictae ecclesiae et facere sibi omni anno anuale pro anima sua. Item reliquit Ecclesie Quinqueecclesiensi calicem vnum valoris ducatorum viginti et quod dicti de capitulo dicte ecclesie debeant ipsum scribi facere in numero donorum de Capitulo in cathelogo suo et facere ipsi anno quolibet annuale. Item reliquit uoluit et mandauit quod mandra sua bestiarum quae est penes Michaç Celnichum diuidatur in quatuor partes. De quibus quatuor partibus vnam partem reliquit dominae Bete sue nepti et vxori Thomasii Dobre de Spaleto, secundam quartam partem reliquit domine Margarete sue nepti et vxori Nicole Jacobi, tertiam quartam partem reliquit Agustino Casocti, et quartam ultimam partem dicte mandre reliquit Symoni Srige Parsifiço filio Radoslaue cum hac conditione quod si dicti Beta, seu eius maritus, seu Augustinus, uel alter ipsorum, seu aliquis alter nomine ipsorum uel alterius ipsorum, litem uel questionem aliquam facerent uel inforrent dictis Symoni et Parsifiço quandocumque uel qualitercumque de dicta quarta parte mandre predicte quod immediate ipso facto mouens seu mouentes litem uel questionem dictis Symoni et Parsifiço, uel alteri ipsorum ut dictum est cadat et cadere debeat a dicto relicto mandre predicte tangente talem seu tales mouentes litem dictis Symoni et Parsifiçe et pars mandre illius uel illorum mouentium litem uel questionem dictis Symoni et Parsifiçe uel aliam ipsorum ut dictum est deueniat et deuenire debeat in Capitulum Traguriensis. Item reliquit Parsifiço predicto et Clapaç, famulo ipsius testatoris, omnes apes quas ipse testator habet vbicumque sint.

Item reliquit Ruçe, sue serue, boues duos qui sunt penes Radosium Dragalich. Item reliquit presbitero Cipriano palafredum suum qui vocatur Nouachus cum sella et abena, et breuiarium quo ipse dominus episcopus utitur omni die et guarnaçam gonellam et caputeum de suis drappis quas ipse presbiter Ciprianus eligere voluit pro anima sua et suorum mortuorum. Item reliquit mantellum suum de scharlacto cum caputeo domine Margarite sue nepti. Item reliquit mantellum foderatum de variis cum caputeo guarnachiam foderatam de vulpium pellibus que sibi donauit dominus Rex domine Bete sue nepti. Item reliquit et uoluit quod de vno suo mantello et guarnatia de çambilocto coloris celestini foderatum de syndone rubea et de vno alio mantello cum guarnaçia de sarça inuestitum de sindone rubea fiant paramenta in ecclesia Sancti Johannis Baptiste de Tragurio pro anima sua et sui fratris et suorum mortuorum. Ressiduum uero uestium ipsius testatoris reliquit uoluit et mandauit diuidi et dari inter sacerdotes Traguriensis ecclesie. Volentes ipsas vestes in dorso portare per suos comissarios infrascriptos pro anima ipsius testatoris et suorum mortuorum. Item reliquit equum suum qui uocatur Cerhencho Clapce predicto suo famulo pro anima sua et suorum mortuorum. Item reliquit et uoluit quod cuidam nappo argenteo qui habet armam domini Regis fiat canella vna de argento et coperchium vnum de argento de aliis suis nappis argenteis quem nappum reliquit dicte ecclesie Sancti Laurentii ad hoc ut prelatus qui per tempora erit possit ipso napo uti in pontificalibus pro lauando sibi manus ad altare, et quod dictus nappus teneri et saluari debeat in capsella illa in qua tenentur et saluantur paramenta mitra et baculus pastoralis modo et conditione superius expressis. Item reliquit uoluit et mandauit quod de residuo suae argenterie fieri debeant in ecclesiam Sancti Laurentii vna solepnisima crux pro anima sua, sui fratris et nepotis et suorum mortuorum in qua cruce claudi et poni debeant omnes reliquie quae sunt aput ipsum dominum episcopum. Et quod dicta crux sit tota de argento et sit concaua, et quod possit aperiri et claudi et quod in dicta cruce fiat et fieri debeat quidam crucifixus totus incorporatus. Item reliquit domine Bete sue nepti vnum cingulam de argento qui habet armam ipsius domini episcopi pro anima sua et suorum mortuorum. Item reliquit domine Margarite sue nepti cingulum vnum de argento qui est magis subtilis inter suos cingulos pro anima sua et suorum mortuorum. Item reliquit et voluit quod residuum suorum cingulorum vendatur per suos procuratores et comissarios et denarii dentur in opere dicti crucifixi. Item reliquit et voluit quod denarii qui sunt penes Nicolam Claudiam Mariçe et penes Thomam Bosich dentur domine Bete sue nepti hoc modo et ordine seruatim quod dicti denarii prout ad presens stant stare debeant penes ipsos usque ad duos annos, et elapsis duobus annis dicti denarii dari debeant dicte domine Bete absque aliquo lucro. Item reliquit et voluit quod denarii qui sunt penes Paulum Marini Quarchy dentur domine Margarite uxori Nicole Iacobi. Item reliquit et voluit quod denarii qui sunt penes Juannem Bacotich dentur Augustino Casocti. Item reliquit Parsifiço predicto filio Radoslaue omnes denarios qui sunt penes Nicolam Zude hoc modo videlicet quod dicti denarij non perueniant ad manus ipsius Parsifiçe quousque non erit etatem annorum viginti. Et non ante et post obitum ipsius testatoris dictus Nicola retinere debeat ipsum Persifiçam in domo sua usque ad dictam etatem annorum viginti. Item reliquit Agustino Casocti palacium suum nouum cum logia et camino que est supra portam et quod dictus Agustinus nichil habeat facere in curia que est inter dictum palatium et alias domos dicti domini episcopi sed habere debeat

introitum et exitum per scalas lapidas dicti palatii que sunt a parte domus Motosine. Item reliquit domine Bete sue nepti domum cum canipa inferius et cameram magna cum coguine supra cameram positum iuxta dictum palatium cum hac conditione quod ipsa faciat claudere hostium quod est ad logiam et habere debeat introitum et exitum per scalas que fuerunt olim Petri Suene. Item reliquit domine Margarite domos omnes cum suis pertinentiis et circumstantiis quae fuerunt Petri de Suene et suorum heredum et quod dictis Bete et Margarite curia sit comunis. Item reliquit camere Apostolice Sedis in quantum ipse dominus episcopus teneretur pro taxatione ducatos in auro centum. Si uero non tenetur dicte camere reliquit dari et dispensari per suos commissarios inter pauperes dictos centum ducatos prout ipsis commissariis melius videbitur. Item reliquit domine Chote filie olim Stephano moniali monasterii Sancti Petri monialium mantellum suum de garofolato foderatum de dorsiis varium. Item reliquit Parsifiço predicto furnum suum et si dictus Parsifiçus decesserit ante legitimam etatem quod dictus furnus deueniat Symoni predicto. Item reliquit Parsifiço predicto modo predicto omnes somerios ipsius testatoris qui sunt uel reperiuntur ad presens et qui pro tempore mortis ipsius testatoris reperirentur. Item reliquit Juani filio Paussie Mangodich stationem positam subtus paratineam Nicole Açelini iuxta viam comunis et plateam et si dictus Juanus decesserit ante legitimam etatem voluit dictus testator quod dicta statio deueniat ad manus domine Bete et domine Margarite suarum neptium. Item reliquit domine Bete predicte sue nepti calderiam vnam magnam pro coquendo mustum. Item reliquit domine Margarite sue nepti vnam aliam calderiam pro coquendo mustum. Item reliquit Symoni Strige vnum mataratium cum capitale de pluma quod ipse Symon eligere voluerit et cultram vnam de tela pro anima sua et suorum mortuorum. Item reliquit domino Symoni vnum torchum et vnam tinam quem et quam ipse Symon elligere uoluerit pro anima sua et suorum mortuorum. Item reliquit et voluit quod tempore obitus ipsius testatoris omnes de sua famula, tam mares quam mulieres, qui tunc reperientur habere debeant tunicham vnam et caputeum vnum de drapo nigro. Item reliquit ecclesie fratrum predicatorum de burgo Traguriensi planetam vnam de purpura que est in cofano suo que nondum fuit sacrata pro anima Tomsie fratris sui. Item reliquit uoluit et mandauit quod totum bladum et vinum quod reperietur tunc in episcopatu et domibus ipsius testatoris diuidatur et distribuatur inter pauperes Christi saluo et reseruato tanto blado quod suficiat episcopo futuro post mortem ipsius testatoris pro usu suo usque ad bladum nouum tunc proxime venturum pro anima sua et suorum mortuorum. Item reliquit et voluit dictus testator quod de residuis possessionibus vbicunque positis et situatis detractis omnibus possessionibus in presenti testamento contentis fieri debeant tres partes, quarum partium vnam partem reliquit domine Bete sue nepti, secundam partem reliquit domine Margarite sue nepti et tertiam partem reliquit Agustino et suis heredibus. Et si dicti Beta, Margarita et Agustinus seu alter ipsorum in diuidendo dictas possessiones inter se facerent litem uel questionem seu inferrent litem uel questionem aliquam Symoni Strige et Parsifiço predicto uel alteri ipsorum de eo quod dictus testator reliquit ipsis Symoni et Parsifiçe uoluit reliquit et mandauit dictus testator quod mouens seu mouentes litem questionem, uel molestiam aliquam dictis Symoni et Parsifiçe seu alterius ipsorum ut dictum est cadat et cadant a dicto relicto tertie partis dictarum possessionum tangentium talem seu tales mouentes litem uel questionem et deueniat et deuenire debeat in episcopatum Tragurii. Item reliquit

uoluit et mandauit dictus testator quod dicti Beta, Margarita et Agustinus singulis annis in die sui obitus teneantur et debeant fieri facere solepnes exequas pro anima sua et sui fratris et suorum mortuorum prout decens est. Item reliquit quod fructus qui percipientur de terra sua posita subtus Sanctam Martam que uocatur Riuium singulis annis vendi debeat et ematur oleum et de dicto oleo vna cum oleo oliuarum existentium in dicta terra quod percipietur per tempora continue die noctuque teneatur vnum cesendile accenssum ante fenestram vbi conseruatur corpus Christi in ecclesia Sancti Laurentii. Et hoc fiat per suos procuratores et comissarios prout ipsis melius videbitur. Ad hoc quod dictum cessendile comuret ut superius dictum est. Item reliquit et uoluit quod omnes alie res et masaritie dicti testatoris, tam vassellamina quam alie quecumque massaritie, exceptis et detractis hiis, que continentur in presenti testamentospecificatim et nominatim, et detracta capsella magna que fuit olim patris dicti testatoris fieri debeant tres partes quarum trium partium vnam reliquit Bete sue nepti et aliam Margarite predicte et terciam Agustino predicto. Item reliquit ecclesie Sancti Laurentii vnbraculum quod ipse testator fieri fecit ad honorem corporis Christi quod vinbraculum ipse testator voluit et mandauit debere saluari in capsella predicta cum aliis paramentis, mitra et baculo pastorali quod vmbraculum singulis annis portari debeat in festo corporis Christi supra corpus Christi et non aliter. Item reliquit Stipano Garçulich terram suam vineatam de ribola positam super salinas in vita sua et post mortem ipsius Stipani voluit et mandauit dictus testator quod dicta terra veniat domine Margarite vxori Nicole Jacobi pro anima sua et suorum mortuorum cum hac conditione quod dictus Stephanus teneatur et debeat omni mense celebrari facere in vita sua solepnem missam in ecclesie chatedrali. Item in ecclesia Sancti Johannis Baptiste de Tragurio vnam aliam missam mensse quolibet pro anima ipsius testatoris et suorum mortuorum fratris et nepotis suis. Item reliquit et voluit quod si dictus Stephanus non faceret cantare dictas missas ut dictum est quod dominus episcopus Traguriensis qui pro tempore erit cum suo capitulo possit et valeat accipere eidem Stephano dictam terram vineatam et dare ipsam alicui bono sacerdoti uel laico qui obliget se celebrari facere dictas missas prout tenebatur dictus Stephanus similiter usque ad mortem illius cui dabitur. Et post mortem dicti Stephani uel illius cui dabitur dicta terra vineata veniat capitulo Traguriensi et quod dictum capitulum singulis annis facere debeat solepniter anuale. Item reliquit Stoie seruitiali ipsius testatoris ducatos in auro vigintiquinquam pro anima ipsius testatoris et suorum mortuorum, ac etiam pro salario et mercede ipsius Stoie. Item reliquit Stoie predicte omnes vestes factas per dictum testatorem ad usum ipsius Stoie. Item reliquit Bete et Margarite pro qualibet ipsarum vnam capsellam et vnum coffanum que sunt in camere sita iuxta altare palacii episcopatus. Item reliquit Symoni Strige capsellam vnam maiorem qua est in dicta camera. Item reliquit episcopatui Traguriensi duos lectos suos qui sunt in domibus episcopatus videlicet vnus in camera iuxta altare et alius in camera turris cum hac conditione quod per capitulum Traguriense et comune Tragurii fiat vnum inuentarium de dictis lectis cum suis fornimentis ad hoc ut episcopus futurus non possit dictos lectos malignare, aliquo modo nisi solum ad usum ipsius episcopi futuri et aliorum successorum. Item reliquit episcopatui predicto omnes massaritias que reperiuntur in domibus episcopatus Traguriensis cum conditione predicta prout dictum est de lectis.

Item reliquit Stoie predicte seruitiali ipsius testatoris vacchas omnes que sunt aput Gregorium de Custerna villanum dicti domini episcopi. Item reliquit pro laborerio ecclesie fratrum predicatorum de burgo Traguriensi libras trecentas paruorum soluendas per dictos suos comissarios in opus dicte ecclesie. Item reliquit Nicole Jacobi ciphum vnum de maçaro cum pede argenteo in quo cipho est sculta arma dicti testatoris. Item reliquit Parfsie famulo dicti testatoris ducatos in auro decem. Item reliquit Juani filio Parfsie Margodich ducatos in auro triginta pro reparatione stactionis. Item suos fideicommissarios et executores presentis testamenti instituit et esse voluit Nicolam Jacobi et Clapaç famulum dicti testatoris omnes in simul. Et si casus occurretur quod aliquis dictorum comissariorum decesserit ante quam dictum testamentum sit satisfactum quod residuum dictorum commissariorum possit et valeat dictum testamentum exegui et executioni mandare prout et sicut essent omnes in simul. Et hec est ultima sua voluntas quam valere voluit iure testamenti seu iure codicillorum uel cuiuscumque alterius ultime voluntatis qua melius de iure ualere posset et tenere. Item reliquit voluit et mandauit dictus testator quod omnes denarii qui reperientur tempori obitus ipsius testatoris dari et solui debeant per suos commissarios supradictos pro laborerio ecclesie fratrum predicatorum de burgo Traguriensi et quod dicti comissarii in iudicio ipsorum animarum teneantur rationem reddere in conspectu domini nostri Jesu Christi post eorum mortem exceptis denariis relictis per dictum testatorem specialibus personis prout in dicto presenti testamento continetur.

Summary

A CONTRIBUTION TO THE BIOGRAPHY OF NIKOLA KAŽOTIĆ BISHOP OF TROGIR (1362–1371)

On the basis of the testament of Nikola Kažotić, bishop of Trogir, which is kept in HAZU Archives in Zagreb, author reveals new facts from the life of this bishop. One of the problems that author investigates is the exact date of death of Nikola Kažotić. Regarding this, author compares data from the testament with facts brought to us by P. Andres and I. Lučić. Moreover, author also considers some charters from the time while Kažotić was bishop.

The last will of Nikola Kažotić is an extraordinary valuable source for any kind of investigation of daily life and devotion in the Middle Ages. Therefore, in the second part of this work author analyses Kažotić's various legacies to different Church institutions, to the members of his family, and legacies pro anima and ad pias causas. The results of this analysis author compares to the information about similar cases from Italian and French historiography. Thus, in the course of this investigation, author concludes that the members of the upper strata in the communes on the east Adriatic coast had a similar devotion mentality as their contemporaries from the West Europe or from the Mediterranean, in general.